

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 373.2.017.4:82

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-2-149-165>

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING OLDER PRESCHOOL CHILDREN'S SOCIAL AND CIVIC COMPETENCE BY MEANS OF FICTION

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Iryna DANYLCHENKO,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the
Department of Preschool Pedagogy
and Psychology,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University
24, Kyivska Str., Hlukhiv, 41400,
Ukraine

irinadanulchenko1@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5406-7062>

Ірина ДАНИЛЬЧЕНКО,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної
педагогіки і психології,
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка
вул. Київська, 24, м. Глухів, 41400,
Україна

Ihor ZAHORODNII,

Postgraduate Student at the
Department of Preschool
Pedagogy and Psychology,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University
24, Kyivska Str., Hlukhiv, 41400,
Ukraine

zagorodnji46@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-2312-2524>

Igor ЗАГОРОДНІЙ,

аспірант кафедри дошкільної
педагогіки і психології,
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка
вул. Київська, 24, м. Глухів, 41400,
Україна

ABSTRACT

The article is devoted to the characterization of the pedagogical conditions for the forming older preschool children's social and civic competence by means of fiction.

The upbringing of conscious citizens of the country – those who are devoted to their homeland, respect their people, value and contribute to national history, and are ready

to take confident and selfless steps for its future – begins in early childhood. The war in Ukraine, current socio-economic processes in the country, as well as hostile propaganda, have actualized the issue of forming preschool children's social and civic competence. This process is the basis for the forming a young generation of citizens who possess an active civic position and are also able to establish social partnerships to address societal issues.

The purpose of the article is to identify and characterize the pedagogical conditions for forming older preschool children's social and civic competence by means of fiction.

The essence of the concepts of «condition» and «pedagogical conditions» is clarified. Based on the analysis of a number of scientific studies devoted to the issues of social, moral, and civic education, the following pedagogical conditions for forming social and civic competence of older preschool children by means of fiction have been identified and characterized: creation of a literary and developmental environment; preschool education teacher's competence in the use of fiction to form older preschoolers' social and civic competence; integration of literary works into various types of children's activities; establishment constructive, partnership-based interaction between parents and educators.

The article emphasizes that the identified and characterized pedagogical conditions are closely interconnected, and their implementation in preschool education institutions will enhance the process of forming older preschool children's social and civic competence.

The actual definition of the concepts of «literary and developmental environment» and «teacher's competence in using fiction in the process of forming older preschool children's social and civic competence» is new, as well as a novel perspective on creating such an environment and on the components of the specified teacher's competence.

Key words: social and civic competence of older preschool children, pedagogical conditions, fiction, literary and developmental environment, teacher's competence in using fiction in the process of forming older preschool children's social and civic competence, parent-teacher interaction, types of children's activities.

Вступ. Виховання свідомих громадян країни, які віддані своїй Батьківщині, поважають свій народ, цінують і творять національну історію, готові робити впевнені, самовіддані кроки для її майбутнього починається ще з дошкільного дитинства. Війна в Україні, сучасні соціально-економічні процеси в країні, а також ворожа пропаганда, особливо націлена на дітей, загострили потребу у вихованні громадянськості, патріотизму, відданості Україні й національним цінностям, починаючи з дошкільного віку. З цією метою в системі освіти застосовується певний перелік методів, засобів, впливів на свідомість громадян, особливо молодого покоління. Формування соціально-громадянської компетентності є важливим завданням сучасної дошкільної освіти і може стати підґрунтям для становлення молодого покоління громадян, які мають активну громадянську позицію, а також здатні налагоджувати соціальне партнерство у розв'язанні суспільних проблем.

Проблема формування соціально-громадянської компетентності дошкільників є поліаспектною. В публікаціях останніх років висвітлюється: сутність поняття «соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку» (Т. Атрощенко, Ю. Косенчук, О. Рейпольська); формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток, як показника соціально-

громадянської компетентності дітей дошкільного віку (Н. Гавриш); формування в дітей старшого дошкільного віку соціально схвалюваних стосунків як показника їх соціально-громадянської компетентності (Т. Пономаренко, Т. Шинкар); умови формування соціально-громадянської компетентності в дітей дошкільного віку (О. Бровата, Т. Дорошенко, Н. Кримова, Н. Манжелій, І. Рогальська-Яблонська, Т. Фазан, Г. Шкляєва, Л. Шульга та інші).

Так, Н. Гавриш переконана, що формування дитини як активного громадянина з високим ступенем соціальної компетентності та громадянських навичок із першого інституційно зосередженого етапу освіти, а саме з дошкільного віку, – є вимогою та очікуванням суспільства. Вагомим показником сформованості соціально-громадянської компетентності науковиця вважає навички, орієнтовані на сталий розвиток [6, с. 191].

У свою чергу, Т. Атрощенко зазначає, що громадянська компетентність постає як комплексна характеристика особистості, в основі якої – громадянські якості особистості, засновані на системі громадянських цінностей. У структурі означеної компетентності вчена виокремлює знаннєвий, мотиваційно-ціннісний, поведінковий і особистісний компоненти [1, с. 53–54].

Цілком поділяємо позицію Т. Пономаренко, Т. Шинкар стосовно того, що необхідно вже з раннього дитинства формувати в дитини основи соціально-громадянської компетентності, що є результатом її морального виховання [18, с. 586]. У структурі соціально-громадянської компетентності виокремлюють особистісний, когнітивний і діяльнісний компоненти [18, с. 588–589].

На ефективність процесів соціального і громадянського виховання впливають умови, в яких вони відбуваються. Так, І. Рогальська-Яблонська, досліджуючи проблему соціалізації в дошкільному віці, виділяє такі основні умови для формування соціальної компетентності: соціальна орієнтація, адаптація, інтеграція соціального та особистого досвіду особистості [19, с. 250].

Серед педагогічних умов виховання моральності дошкільників, як вагомого складника соціально-громадянської компетентності, Г. Шкляєва, О. Бровата, Т. Дорошенко виділяють: формування навичок морально-ціннісної поведінки; оптимізацію взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї; підвищення компетентності вихователів і батьків дітей щодо виховання моральних рис у процесі спілкування з навколишнім середовищем [21, с. 199].

Н. Манжелій, Т. Фазан, досліджуючи проблему формування соціально-громадянської компетентності дошкільників засобами масової інформації, виокремлюють такі педагогічні умови: збагачення уявлень дітей про суспільно-громадянське довкілля засобами підібраних інтернет-ресурсів, екранізованих мультфільмів, літературних творів; використання засобів масової інформації для набуття дітьми соціально-громадянського

досвіду та закріплення знань в процесі різних видів ігор; забезпечення медіа-розвивального середовища для соціально-громадянського становлення дошкільника у процесі міжособистісного спілкування [16].

Л. Шульга виокремлює такі актуальні педагогічні умови формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку: організація безпечного розвивального середовища; наявність програмно-методичного забезпечення освітнього процесу; запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес; інтегрування гри з різними видами дитячої діяльності, забезпечення активної взаємодії дітей; спрямування взаємодії педагогів, батьків, громади на успішну самореалізацію кожної дитини [22, с. 141].

Досліджуючи проблему формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ К. Комашко, Л. Шульга визначають низку педагогічних умов, які сприяють ефективності означеного процесу, а саме: організація розвивального середовища; навчально-методичне забезпечення освітнього процесу; забезпечення потреби дітей в ігровій діяльності; інтегрований формат подачі освітнього матеріалу; залучення вихованців з батьками до громадської спільноти [12, с. 65].

Н. Кримова, Салагор О. схарактеризували умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання: правильний добір методичних засобів і технологій, використання інтерактивних ігрових форм навчання, побудова віртуальної взаємодії на партнерських засадах [13, с. 153].

Отже, науковцями окреслено низку педагогічних умов, які ефективно впливають на процес формування соціально-громадянської компетентності різноманітними засобами в дітей дошкільного віку. Їх аналіз дозволяє виокремити із запропонованого переліку найбільш значущі, на наш погляд, які називаються майже всіма дослідниками, а саме: освітнє середовище, в якому відбувається виховний процес, інтеграція різних видів дитячої діяльності, взаємодія з батьками вихованців, методичне забезпечення освітнього процесу.

Мета статті полягає у виокремленні й характеристиці педагогічних умов формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури.

Завдання: 1) презентувати аналіз останніх публікацій, присвячених різним аспектам формування соціально-громадянської компетентності в дітей дошкільного віку; 2) розкрити сутність понять «умова», «педагогічні умови»; 3) представити власне визначення понять «літературно-розвивальне середовище», «компетентність вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку»; 4) виокремити й схарактеризу-

вати низку педагогічних умов, які забезпечують формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури.

Методи та методики дослідження. У процесі теоретичного дослідження використано такі методи: аналіз нормативної, довідникової літератури та наукових розвідок з проблеми соціального, громадянського виховання, формування соціально-громадянської компетентності в дітей дошкільного віку; синтез отриманої інформації, групування її узагальнення.

Результати та дискусії. Процес формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку відбувається за певних обставин, умов, які його уможливають і впливають на якість. З цих позицій доречним є з'ясування сутності понять «умова», «педагогічні умови».

Умова – необхідна обставина, передумова, яка робить можливим здійснення чого-небудь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких щось відбувається або здійснюється; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь; сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь [11, с. 493].

С. Гончаренко в педагогічному словнику визначає педагогічні умови як «сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин навчально-виховного процесу, від впливу яких залежить досягнення поставлених дидактичних завдань» [8, с. 357].

Досліджуючи педагогічні умови підготовки вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, Т. Лесіна наголошує на тому, що, незважаючи на наявні серед учених розбіжності в інтерпретації поняття «педагогічна умова», не можна нехтувати наголосом «педагогічна», що репрезентує ідею консолідації саме педагогів (осіб, котрі мають відповідну фахову освіту, що дає змогу виконувати певні службові обов'язки) задля досягнення педагогічної вмотивованої мети [15, с. 277].

Аналіз низки досліджень присвячених проблемі соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку (Н. Гавриш, О. Косенчук, О. Рейпольська, Т. Пономаренко, Т. Шинкар, Л. Шульга та ін.), педагогічних умов її формування (О. Бровата, Т. Дорошенко, Н. Кримова, Н. Манжелій, І. Рогальська-Яблонська, Т. Фазан, Г. Шкляєва, Л. Шульга та ін.), уможливив виокремлення таких педагогічних умов формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури:

- створення літературно-розвивального середовища;
- компетентність вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку;

- інтеграція літературних творів у різні види дитячої діяльності (ігрова, трудова, проєктна, зображувальна);
- налагодження конструктивної, партнерської батьківсько-виховательської взаємодії.

Коротко схарактеризуємо їх.

Створення літературно-розвивального середовища.

Літературно-розвивальне середовище – це вагома частина освітнього середовища ЗДО. На думку М. Братко, освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, що відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості [4, с. 16]. У свою чергу Л. Заремба, І. Мельник акцентують увагу на освітньо-розвивальному середовищі ЗДО, яке потрактовують як цілісну педагогічну систему, нерозривно пов'язану із соціумом, з конкретним цільовим спрямуванням, на позитивні результати освітньо-виховного процесу, зорієнтованим на забезпечення його цілісності, послідовності й планомірності [10, с. 20–21].

Однією з основних умов створення в закладах дошкільної освіти освітнього середовища для дітей дошкільного віку є опертя на особистісно орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми [17, с. 57–58].

К. Крутій, досліджуючи проблему освітнього простору ЗДО, основними критеріями освітнього середовища виокремлює змістові (рівень і якість культурного змісту) і процесуальні (стиль спілкування, рівень активності), результативні (розвивальний ефект) [14, с. 14].

Аналіз низки досліджень, присвячених освітньому середовищу ЗДО, дозволяє в контексті нашого наукового пошуку тлумачити літературно-розвивальне середовище як простір, що оточує дитину, наповнений творами художньої літератури, матеріалами і предметами, які дозволяють пізнавати, відтворювати, засвоювати їх зміст у процесі комунікації в різних видах діяльності, організованих вихователем.

Літературно-розвивальне середовище в закладі дошкільної освіти є важливим компонентом загального освітнього простору, в якому відбувається суб'єкт-суб'єктна взаємодія вихователя з дітьми, і яке сприяє формуванню мовленнєвої, пізнавальної, соціальної та громадянської компетентностей дитини. Це середовище формує не лише інтерес до літератури, а й закладає основи моральних цінностей, гуманістичного світогляду, громадянської свідомості та національної ідентичності.

Науковці Т. Поніманська, О. Безсонова, Н. Гавриш, О. Шиян, Н. Гриценко та ін. підкреслюють, що літературне середовище має бути динамічним, відкритим до потреб дитини, інтегрованим у всі сфери діяльності та спрямованим на розвиток особистості.

На наш погляд, літературно-розвивальне середовище складається з двох частин: літературно-розвивального предметного середовища (матеріальних речей і предметів, які спрямовані на формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку), і літературно-розвивального культурно-комунікативного середовища (взаємодії, яку організовує вихователь з дітьми їх батьками, використовуючи твори художньої літератури). Зупинимось на характеристиці книжкового осередку, який є центром літературно-розвивального предметного середовища. У ньому вихователь розміщує художню літературу за розділами, суголосними складникам соціально-громадянської компетентності, а саме: здатність до прояву особистісних якостей, розвиток соціальних почуттів, виховання любові до Батьківщини, посилення участі дітей у соціальних подіях.

До кожного розділу ми пропонуємо добирати твори різних жанрів, фольклорні твори і твори письменників-класиків та сучасної дитячої літератури.

Так, з метою формування здатності в дітей старшого дошкільного віку до прояву особистісних якостей ми пропонуємо розмістити в осередку українські народні казки *«Коза-Дереза»*, *«Рукавичка»*, *«Півник і двоє мишенят»*; авторські твори: Лесі Українки *«Біда навчить»*; Івана Франка збірку *«Коли ще звірі говорили»*; Михайла Коцюбинського *«Про двох цапків»*, *«Дві кізочки»*, *«Івасик і Тарасик»*; Василя Сухомлинського *«Соромно перед соловейком»*, *«Як Павлик став сильним»*, *«Красиві слова і красиве діло»*, *«Ледача подушка»*, *«Як Сергійко навчився жаліти»*, *«Позбирай сльози»*, *«Лисичка та ведмідь»*, *«Як хлопчик воду носив»*, *«Лисенятко»*; Оксани Іваненко *«Тарасик»*, *«Мої друзі»*, *«Що Ромко їв?»*, *«Няв-няв»*; Наталії Забіли *«Зайчикова хатка»*; Василя Симоненка *«Цар Плаксії та Лоскотон»*, Євгена Гуцала *«Хліб від зайця»*; Івана Андрусяка *«Стефа і її Чакалка»*, *«Третій сніг»*, Лариси Ніцой *«Неслухи і вередулі»* та ін.

Розвитку соціальних почуттів сприятимуть українські народні казки *«Рукавичка»*, *«Котик та півник»*, твори Олени Пчілки *«Люлі, люлі...»*, *«Мама й доня»*; Тараса Шевченка *«Садок вишневий коло хати»*; Наталії Забіли збірку *«Ясоччина книжка»*, *«Мамине свято»*; Василя Сухомлинського *«Сьома дочка»*, *«Який слід повинна залишити людина на землі»*, *«Найгарніша мама»*, *«Мама»*, *«Серце матері»*, *«Хто кого веде додому?»*; Марійки Підгірянки *«Мій дідусь старенький»*, *«Моя мама»*; Марії Познанської *«Моїй мамі»* та ін.

На виховання любові до Батьківщини у дітей старшого дошкільного віку будуть зорієнтовані твори Олени Пчілки *«Маленька українка»*; Марійки Підгірянки: *«Де нам наймиліше»*, *«Рідне слово»*; Василя Сухомлинського *«Чому мама таку пісню співала?»*; Романа Завадовича *«Радість України»*, *«Я Шевченка поважаю»*, *«Українські діти»*; Грицька

Бойка *«Наша рідна Україна»*, *«Моя земля»*; Дмитра Павличка *«Де найкраще місце на землі»*; Василя Симоненка *«Грудочка землі»*; Анатолія Костецького *«Україна – це я»*, *«Батьківщина»*; Юрка Шкрумеляка *«Ми є діти українські»*; Богдана Федчука *«Хто ти є?»* та ін.

Спонукатимуть дітей старшого дошкільного віку до посиленої їх участі у соціальних подіях українські народні казки *«Півник і двоє мишенят»*, *«Ріпка»*; твори Михайла Коцюбинського *«Десять робітників»*; Наталії Забіли *«І в Ясочки є грядка»*; Василя Сухомлинського *«Яблуко в осінньому саду»*, *«Як хлопчик воду носив»*; Марії Познанської збірка *«Про золоті руки»*; Грицька Бойка *«А ми шпаківні будували»*, *«Добре бути чемним»*; Івана Андрусика *«Третій сніг»*; Галини Кирпи *«Маленькі історії про добрі справи»* та ін.

Окрім крижок у паперовому форматі ми пропонуємо розмістити у літературному осередку також аудіокнижки, які записані самим вихователем або запропоновані на українських сайтах, зокрема <https://audiokazka.com.ua/>, <https://4read.org/dytlii/> та ін.

Другою педагогічною умовою ми виокремлюємо – компетентність вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Г. Беленька визначає професійну компетентність вихователя як інтегроване поняття, що включає світоглядні позиції особистості, глибоку обізнаність і практичні уміння в обраній галузі діяльності, розвинені професійно значущі якості, побудовані на цьому підґрунті авторитет [3, с. 14].

Компетентність вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку ми трактуємо як інтегроване, динамічне утворення, особистісну якість фахівця, яка містить ціннісні орієнтації на цілеспрямоване, доцільне використання творів художньої літератури у вирішенні завдань соціально-громадянського виховання, володіння системними знаннями психології і педагогіки дошкільної, художньої літератури соціально-громадянського змісту та методики її використання в освітньому процесі ЗДО, здатність до рефлексії й самовдосконалення.

Компонентами означеної компетентності визначаємо ціннісно-мотиваційний, теоретичний, діяльнісний, рефлексійний.

Ціннісно-мотиваційний компонент характеризується наявністю у педагога стійкого інтересу до творів художньої літератури соціально-громадянського змісту; ціннісних орієнтацій на доцільне використання в процесі виховання дітей старшого дошкільного віку творів художньої літератури соціально-громадянського змісту; потребою в постійному самовдосконаленні щодо використання дитячої художньої літератури соціально-громадянського змісту.

Теоретичний компонент компетентності передбачає наявність у вихователя ґрунтовних, системних знань з психології і педагогіки дошкільної, художньої літератури соціально-громадянського змісту, методики використання творів у процесі соціального і громадянського виховання дітей дошкільного віку.

Діяльнісний компонент передбачає вміння вихователя використовувати художню літературу соціально-громадянського змісту в різних видах дитячої діяльності (навчальна, ігрова, трудова, проєктна, зображувальна); здійснювати індивідуальний підхід до дитини у формуванні соціально-громадянської компетентності засобом художнього твору; враховувати рівень сформованості соціально-громадянської компетентності дитини старшого дошкільного віку у процесі добору художніх творів.

Рефлексійний компонент передбачає вміння вихователя здійснювати самоаналіз і об'єктивну оцінку власних знань і вмінь використання художньої літератури у процесі формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Завдяки означеній компетентності уможливорюється створення літературно-розвивального середовища в групі, якісна реалізація завдань соціально-громадянського виховання дошкільників засобом художньої літератури.

Розвиток компетентності вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку на наш погляд забезпечується проведенням тренінгів («Створюємо літературно-розвивальне середовище», «Відбудуємо партнерську взаємодію з батьками щодо використання творів у соціально-громадянському вихованні дітей»), конкурсів (на кращий: літературний осередок, мінімузей дитячої книги, літературний проєкт; літературного членджу («Улюблений твір про Батьківщину»)).

Інтеграція літературних творів у різні види дитячої діяльності (ігрова, трудова, проєктна, зображувальна).

Інтеграція як процес поповнення, об'єднання в ціле, взаємопроникнення поширене явище в сучасному освітньому середовищі ЗДО. Інтеграція літературних творів в ігрову, трудову, проєктну, зображувальну діяльність покликана сприяти кращому засвоєнню їх змісту та виробленню вмінь і навичок соціальної поведінки дітей старшого дошкільного віку.

Пропонуємо деякі ігри на теми літературних творів для дітей старшого дошкільного віку. Творчі ігри: театралізована гра за сюжетом віршованки Івана Андрусяка «Зайчикове Різдво», сюжетоскладання за віршами Ігоря Січовика «Рідний край», «Вітання», «До нас журавлик прилітає», «Дніпро», гра-імітація вірша Тараса Шевченка «Тече вода з-під явора»; дидактичні ігри: гра з кубиками, на гранях яких зображено епізоди вірша Тараса Шевченка «Садок вишневий коло хати»; настільно-друкована

гра за змістом твору Євгена Гуцала *«Якого кольору слова»*, словесні дидактичні ігри, під час яких можна закріпити знання всіх літературних творів: *«Продовж речення»*, *«Відгадай твір»*, *«Загадай твір»*, *«Яке слово загубилося?»*, *«Словесний віночок»*, *«Віршований струмочок»* [9, с. 78].

Як передумову організації дитячої праці рекомендуємо використувати твори, які спонукають до трудових зусиль, виховують моральні якості дисциплінованість, цілеспрямованість, чесність, зокрема малих фольклорних жанрів: прислів'я і приказки про працю *«Зробив діло – гуляй сміло»*, *«Бджола мала, а й та працює»*, *«Маленька праця краща за велике безділля»*, *«Сьогоднішньої роботи на завтра не відкладай»*, авторські: Наталії Забіли *«І в Ясочки є грядка»*, Платона Воронька *«Поливала я порічки»*, Івана Андрусяка *«Казочка про зайчикову знахідку»* тощо та провести бесіди за їх змістом.

Зображувальна діяльність малювання, ліплення, аплікація є чудовим засобом фіксації змісту літературних творів. Діти можуть разом із вихователем створювати: ілюстрації до улюбленого твору, збірки казок; в образі художників-мультиплікаторів мультфільм за сюжетом літературного твору; розмальовувати грані дидактичних кубиків образами з художніх творів; віммельбухи за певним жанром літературного твору, тематикою чи складником соціально-громадянської компетентності.

Чільне місце в проєктній діяльності дітей у процесі формування в них соціально-громадянської компетентності мають займати літературні проєкти. За визначенням Н. Гавриш, літературний проєкт – це форма організації освітнього процесу на основі одного чи кількох літературних творів, у якій ключові смислові ідеї твору стають стрижнем пізнавальної та продуктивної діяльності дітей [7, с. 28]. Погоджуємося з позицією науковиці, що літературний проєкт дає змогу не втратити виховної сили художнього слова, пробудити в дітей переживання й допомогти їм набути певного досвіду. Осмислення педагогом багатовекторної, багаторівневої сутності літературного тексту призводить до загального смислоутворювального ефекту, сприяє не лише розвитку мислення, а й емоційно-чуттєвої сфери [7, с. 30].

З метою формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку ми пропонуємо організувати літературний проєкт за змістом української народної казки *«Півник та двоє мишенят»*, послуговуючись виокремленим Н. Гавриш способом конструювання літературного проєкту – *«один твір – кілька ідей – кілька днів»* та організовуючи його за такими напрямками: спільна праця; взаємодопомога друзів.

Реалізацію літературного проєкту на тему *«Моя родина»* ми пропонуємо способом *«одна тема – кілька творів»*. Рекомендуємо використати твори Марійки Підгірянки *«Мій дідусь старенький»*, *«Моя мама»*;

Василя Сухомлинського «Найгарніша мама», «Сьома дочка», Тетяни Строкач «Дружна родина», Тетяна Винник «Тато», Олени Пчілки «Мама й доня» та ін.

Налагодження конструктивної, партнерської батьківсько-виховательської взаємодії. Взаємодія закладів дошкільної освіти з сім'ями дітей як учасниками освітнього процесу визначена Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) як одна із важливих умов реалізації Стандарту. У документі зазначено: «Сім'я виступає дієвим, моделюючим, соціальним, комунікативним, культурним інститутом виховання, навчання і самореалізації особистості. Зазначена тенденція збільшує роль партнерської взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців» [2, с. 32].

А. Солонська визначає поняття «взаємодія» як рівноцінний процес впливу суб'єктів діяльності один на одного для досягнення певної мети [20, с. 51], а «батьківсько-виховательську взаємодію» щодо патріотичного виховання старших дошкільників тлумачить як процес спільної взаємозгодженої і взаємовідповідальної діяльності вихователів і батьків, що передбачає обмін інформацією, організацію спільних дій для досягнення патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку [20, с. 57].

Т. Валентьева пропонує класифікувати форми взаємодії з батьками вихованців так: інформаційно-аналітичні (анкетування, усне опитування, «поштова скринька»); наочно-інформаційні (батьківські служби, мінібібліотека, інформаційні стенди, випуск газет); пізнавальні (батьківські вітальні, нетрадиційні батьківські збори, усні журнали, екскурсії); дозвіллеві (свята, спільне дозвілля, акції, участь батьків у конкурсах, виставках) [5, с. 126].

Послугуючись презентованою вище класифікацією форм взаємодії з батьками вихованців, вважаємо за доцільне у процесі формування соціально-громадянської компетентності старших дошкільників засобом художньої літератури використовувати такі: *інформаційно-аналітичні*: анкетування («Місце книги в житті вашої дитини»), «скринька довіри», за допомогою якої батьки задають питання стосовно використання книжки у вихованні дитини, прищеплення інтересу до неї, її використання як альтернативи телебаченню чи смартфону тощо; *наочно-інформаційні*: інформаційні стенди, створення історії книги сімей вихованців «Історія книги родини Петренків» (улюблена книга в дитинстві дідуса (бабусі), тата (мами), старшого брата (сестрички), моя), створення газети на тему «Книга вихідного дня» або «Улюблені казки перед сном» чи «Казка на ніч», «Подорож у сон із казкою», виставки робіт дітей і батьків за змістом художніх творів; *пізнавальні*: створення книжкового осередку (куточка книги), мінімузею дитячої книги, клубу любителів книги, дискусійного клубу; дозвіллеві: свята, розваги, квести (наприклад, «Книга мого дитинства», «Сторінками улюблених художніх творів»).

Основними вимогами до добору форм взаємодії з батьками вихованців, на наш погляд, є актуальність змісту, інтерактивність, сучасність. Успішність взаємодії визначається систематичністю і системністю, зорієнтованістю на потреби і запити сім'ї, варіативністю форм.

Висновки. Як будь-яке явище процес формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури відбувається за певних педагогічних умов. Результати аналізу наукових досліджень дозволили виокремити та схарактеризувати такі умови реалізації означеного процесу: створення літературно-розвивального середовища; компетентність вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку; інтеграція літературних творів у різні види дитячої діяльності; налагодження конструктивної, партнерської батьківсько-виховательської взаємодії. Виокремлені і схарактеризовані умови тісно між собою пов'язані, оскільки і створення літературно-розвивального середовища, і здійснення інтеграції літературних творів у різні види діяльності, й налагодження конструктивної партнерської батьківсько-виховательської взаємодії неможливі без компетентності вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Подальші дослідження стосуватимуться експериментальної перевірки ефективності виокремлених педагогічних умов формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури.

Література

1. Атрощенко Т. Соціально-громадянська компетентність дитини-дошкільника: до сутності поняття. *Соціальна робота: виклики сьогодення* : зб. наук. пр. за матеріалами XII Міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 трав. 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 52–54. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29931/1/15_Atroschenko.pdf
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 15.06.2025).
3. Беленька Г. В. Формування базової професійної компетентності вихователів у процесі університетської освіти. *Актуальні проблеми дошкільної освіти : теорія і практика* : навчальний посібник / під загальною редакцією професора С. О. Нікітчиної. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. С. 128–176.
4. Братко М. В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 7 (3). С. 9–16. DOI: <http://dx.doi.org/10.15587/2016.74526>.
5. Валентьева Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. № 17(1). С. 121–128.
6. Гавриш Н. В. Формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток, як показника соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. *Перспективи*

та інновації науки. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2024. № 12(46) С. 189–200. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-12\(46\)-189-200](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-12(46)-189-200)

7. Гавриш Н. В. Літературний проєкт у дитячому садку: три акценти для педагога. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Електронний журнал Цифрового видавництва Експертус. 2025. № 2. С. 28–30 URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10021098>

8. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 519 с.

9. Загородній І. М. Інтеграція художньої літератури і гри у процесі формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання в контексті цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології*: збірник матеріалів (тез доп.) / [редкол. О. П. Лучанінова (голова), Я.В.Пилипчук, С. С. Рашидова, Г. В. Міськов, О. В. Углова ; упоряд.: О. П. Лучанінова, літ. ред. Н. М. Василенко]. Київ, 2025. С. 76–78.

10. Заремба Л., Мельник І. Ключові параметри функціонування освітньо-розвивального середовища ЗДО. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2022. № 4. С.16–22. doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.4.3>

11. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків, 2006. 540 с.

12. омашко К. В., Шульга Л. М. Науково-теоретичні засади проблеми формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ. *Молодий вчений*. 2023. № 11 (123). С. 62–68. URL: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6022/5890>

13. Кримова Н. О., Салагор О. С. Педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання. *Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»* : збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. С. 149–154.

14. Крутий К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія. У 2 ч. Київ : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

15. Лесіна Т. М. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04, 13.00.08. Одеса, 2019. 540 с.

16. Манжелій Н. М., Фазан Т. П. Формування соціально-громадянської компетентності дошкільників засобами масової інформації. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової, відпов. ред. Н. В. Ковалевська. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. Вип. 8. С. 88–92.

17. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування : навч.-метод. посібник. О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цвєткова ; за ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.

18. Пономаренко Т., Шинкар Т. Формування соціально схвалюваних стосунків дітей старшого дошкільного віку як показника їх соціально-громадянської компетентності. *Modernization of research area: national prospects and european practices* : Scientific monograph. Riga, Latvia, 2022. С. 581–601. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-221-0-23>

19. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід : монографія. Київ : Міленіум, 2008. 400 с.

20. Солонська А. А. Батьківсько-виховательська взаємодія як чинник патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2021. 236 с.

21. Шкляєва Г., Бровата О., Дорошенко Т. Педагогічні умови виховання моральності дошкільників: інноваційний погляд. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2024. Вип. 5. С. 196–202.

22. Шульга Л. М. Формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку в сучасних умовах. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2023. № 4 (48). С. 138–143. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-4-20>.

References

1. Atroshchenko, T. (2023). Sotsialno-hromadianska kompetentnist dytyny-doshkilnyka: do sutnosti poniattia [Socio-civic competence of a preschool child: to the essence of the concept]. *Sotsialna robota: vyklyky sohodennia* : zb. nauk. pr. za materialamy XII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (25–26 trav. 2023 r.) – *Social work: challenges of the present*: collection of proceedings of the XII International Scientific-Practical Conference (May 25–26, 2023). Ternopil, 52–54. Retrieved from: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29931/1/15_Atroschenko.pdf [in Ukrainian].
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia) [Basic component of preschool education (new edition)]. (2021). Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
3. Bieliienka, H. V. (2014). Formuvannia bazovoi profesiinoi kompetentnosti vykhovateliv u protsesi universytetskoï osvity [Forming of basic preschool teachers' professional competence in the process of university education]. In S. O. Nikitchina (Ed.), *Aktualni problemy doshkilnoi osvity : teoriia i praktyka – Current problems of preschool education: theory and practice* (pp 128–176). Kyiv : Vydavnychiy Dim «Slovo». [in Ukrainian].
4. Bratko, M. V. (2016). Upravlinnia profesiinoiu pidhotovkoïu fakhivtsiv v umovakh Universytetskoho koledzhu: teoretychnyi aspekt [Management of professional training of specialists in the conditions of a University College: a theoretical aspect]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 7(3), 9–16. DOI: <http://dx.doi.org/10.15587/2016.74526> [in Ukrainian].
5. Valentieva, T. I. (2013). Sutnist, meta, pryntsyipy i formy spivrobitnytstva doshkilnoho navchalnoho zakladu z batkami starshykh doshkilnykiv [The Essence, Purpose, Principles and Forms of Collaboration of Preschool Establishments with Parents]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*, 17(1), 121–128. [in Ukrainian].
6. Gavrysh, N. V. (2024). Formuvannia navychok, oriyentovanykh na stalyy rozvytok, yak pokaznyka sotsialno-hromadianskoï kompetentnosti ditei doshkilnoho viku [Formation of skills focused on sustainable development as an indicator of social and civic competence of preschool children]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. (Seria «Pedahohika», Seria «Psykholohiia», Seria «Medytsyna») – Prospects and innovations of science. (Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")*, 12(46), 189–200. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-12\(46\)-189-200](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-12(46)-189-200) [in Ukrainian].
7. Havrysh, N. V. (2025). Literaturnyi proiekt u dytiachomu sadku: try aktsenty dlia pedahoha [Literary project in kindergarten: three accents for the teacher]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu. Elektronnyi zhurnal Tsyfrovoho vydavnytstva Ekspertus – Teacher-methodist of a preschool education institution. Electronic journal of the Digital Publishing House Expertus*, 2, 28–30. Retrieved from: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10021098> [in Ukrainian].
8. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. 2nd edition, supplemented and corrected. Rivne: Volynski oberehy. [in Ukrainian].
9. Zahorodnii, I. M. (2025). Intehratsiia khudozhnoi literatury i hry u protsesi formuvannia sotsialno-hromadianskoï kompetentnosti v ditei starshoho doshkilnoho viku [Integration of fiction and games in the process of forming older preschool children's social and civic competence]. In O. P. Luchaninova et al. (Eds.), *Informatsiine zabezpechennia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v konteksti tsyfrovoi transformatsii osvity, pedahohiky i*

psykholohii – Information support for national-patriotic education in the context of digital transformation of education, pedagogy and psychology (pp. 76–78). Kyiv. [in Ukrainian].

10. Zarembo, L. & Melnyk, I. (2022) Klyuchovi parametri funkcionuvannya osvithno-rozvivального seredovishcha ZDO [Key functioning parameters of the educational and developmental environment of the preschool education institution]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 16–22, DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.4.3> [in Ukrainian].

11. Ivchenko, A. O. (2006). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. Kharkiv. [in Ukrainian].

12. Komashko, K. V., & Shulha, L. M. (2023). Naukovo-teoretychni zasady problemy formuvannya sotsialno-hromadianskoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnogo viku zasobamy IKT [Scientific-theoretical principles of the problem of forming social and civic competence of children of senior preschool age through ICT]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 11(123), 62–68. Retrieved from: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6022/5890> [in Ukrainian].

13. Krymova, N. O., & Salahor, O. S. (2024). Pedahohichni umovy formuvannya sotsialnoi kompetentnosti doshkilnykiv v umovakh dystantsiinoho navchannia [Pedagogical conditions for the forming preschoolers' social competence in conditions of distance learning]. *Pedahohichniy almanakh «Aktualni problemy doshkilnoi osvity: teoriia ta praktyka»*: zbirnyk materialiv IV Vseukrainskoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh (5 lystopada 2024 roku) – *Pedagogical Almanac "Relevant Issues of Preschool Education: Theory and Practice"*. Collection of Proceedings of the IV All-Ukrainian Conference of Higher Education Students and Young Scientists (November 5, 2024), IV (pp. 149–154). Odesa : Vydavnytstvo TOV «Leradruk». [in Ukrainian].

14. Krutii, K. (2009). *Osvitnii prostir doshkilnogo navchalnogo zakladu* [Educational Space of Preschool Educational Institution]: monograph: in 2 parts. Part 1. Kyiv : Osvita. [in Ukrainian].

15. Lesina, T. M. (2019). Teoretyko-metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do rozvytku sotsialnykh umin i navychok u ditei peredshkilnogo viku [Theoretical and Methodological Principles of Professional Training of Future Educators for the Development of Social Abilities and Skills of Preschool Children]. *Doctor's thesis*. Odesa: State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky". [in Ukrainian].

16. Manzhelii, N. M., & Fazan, T. P. (2024). Formuvannya sotsialno-hromadianskoi kompetentnosti doshkilnykiv zasobamy masovoi informatsii [Formation of social and civic competence of preschoolers through mass media]. In O. A. Hnizdilova & N. V. Kovalevska (Eds.), *Doshkilna osvita u suchasnomu sotsiokulturnomu prostori – Preschool education in the modern socio-cultural space*, Issue 8 (pp. 88–92). Poltava : V. H. Korolenko Poltava National Pedagogical University [in Ukrainian].

17. Reipolska, O. D., Hudym, I. M., Zaitseva, L. I., Lutsenko, I. V., Lutsenko, V. O., & Tsvietkova, H. H. (2021). *Osvitnie seredovyshe zakladu doshkilnoi osvity: tekhnologii proiektuvannya* [Educational environment of a preschool educational institution: design technologies] (O. D. Reipolska, Ed.). Kropyvnytskyi : Imeks-LTD. [in Ukrainian].

18. Ponomarenko, T., & Shynkar, T. (2022). Formuvannya sotsialno skhvaliuvanykh stosunkiv ditei starshoho doshkilnogo viku yak pokaznyka yikh sotsialno-hromadianskoi kompetentnosti [Formation of socially approved relationships of children of senior preschool age as an indicator of their social and civic competence]. *Modernization of research area: national prospects and european practices*: Scientific monograph (pp. 581–601). Riga, Latvia. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-221-0-23> [in Ukrainian].

19. Rohalska, I. P. (2008). *Sotsializatsiia osobystosti u doshkilnomu dytynstvi: sutnist, spetsyfika, suprovit* [Socialization of personality in preschool childhood: essence, specificity, support]: monograph. Kyiv : Milenium. [in Ukrainian].

20. Solonska, A. A. (2021). Batkivsko-vykhovatel'ska vzaiemodiiia yak chynnyk patriotynoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku [Parental-educational interaction as a factor in the patriotic education of senior preschool children]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Institute of Problems of Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

21. Shkilaieva, H., Brovata, O., Doroshenko, T. (2024). Pedahohichni umovy vykhovannia moralnosti doshkilnykiv: innovatsiinyi pohliad [Pedagogical conditions of moral education of pre-school children: an innovative view]. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity. Seriya «Pedahohika. Psykholohiia» – Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series “Pedagogy. Psychology”*, 5, 196–202. [in Ukrainian].

22. Shulha, L. M. (2023). Formuvannia sotsialno-hromadianskoï kompetentnosti ditei doshkilnoho viku v suchasnykh umovakh [Formation of social and civic competence of preschool children in modern conditions]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka – Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, 4(48), 138–143. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-4-20> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена характеристиці педагогічних умов формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури.

Виховання свідомих громадян країни, які віддані своїй Батьківщині, поважають свій народ, цінують і творять національну історію, готові робити впевнені, самовіддані кроки для її майбутнього починається ще з дошкільного дитинства. Війна в Україні, сучасні соціально-економічні процеси в країні, а також ворожа пропаганда, актуалізували проблему формування соціально-громадянської компетентності в дітей дошкільного віку, адже цей процес є підґрунтям для становлення молодого покоління громадян, які мають активну громадянську позицію, а також здатні налагоджувати соціальне партнерство у розв'язанні суспільних проблем.

Мета статті полягає у виокремленні й характеристиці педагогічних умов формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури.

З'ясовано сутність понять «умова», «педагогічні умови». На основі результатів аналізу низки наукових досліджень, присвячених проблемі соціального, морального і громадянського виховання виокремлено й схарактеризовано такі педагогічні умови формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньої літератури: створення літературно-розвивального середовища; компетентність вихователя щодо використання художньої літератури у формуванні соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку; інтеграція літературних творів у різні види дитячої діяльності; налагодження конструктивної, партнерської батьківсько-виховательської взаємодії.

Закцентовано увагу на тому, що виокремлені й схарактеризовані педагогічні умови тісно між собою пов'язані, а їх забезпечення в закладі дошкільної освіти сприятиме покращенню процесу формування соціально-громадянської компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Новим є власне визначення понять «літературно-розвивальне середовище» і «компетентність вихователя щодо використання художньої літератури в процесі формування соціально-громадянської компетентності дітей старшо-

го дошкільного віку», а також погляд на створення літературно-розвивального середовища, компоненти означеної компетентності вихователя.

Ключові слова: соціально-громадянська компетентність дітей старшого дошкільного віку, педагогічні умови, художня література, літературно-розвивальне середовище, компетентність вихователя щодо використання художньої літератури в процесі формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку, батьківсько-вихователівська взаємодія, види дитячої діяльності.

Дата надходження статті: 25.06.2025

Дата прийняття статті: 30.06.2025

Опубліковано: 30.09.2025